

nom prostredí: hosťiteľ chce návštevníkom vytvoriť priaznivú komunikačnú klímu, chce sa s návštevou pozhovárať, a preto v jej prítomnosti – zapína televízor. Ticho, najprirodzenejšie komunikačné prostredie, sa tak stáva výrazne príznakovým prvkom komunikácie a namiesto toho, aby upokojovalo, zneisťuje: nie je žiaduce ani v sále čakajúcej na príchod významného štátnika, ani pri učení študenta na skúšku. Ticho ako významný dôkaz slobody voľby komunikačného algoritmu mizne z komunikačného prostredia nie v tichosti, ale v komunikačnom hluku a jeho rudimentárnymi vyznavačmi sú paradoxne ponajviac tí, ktorí formálne manifestujú svoj rozchod s ním: s walkmanmi vo vrecku a so slúchadlami na ušiach unikajú syndrómu zámernej agresivity komunikačného prostredia jeho vlastnými zbraňami. A tak sa všetko končí tam, kde sa to začalo: aj finále citovanej rockovej suity dokončuje oblúk alfy a omegy – aj na konci všetkého tlkoce ľudské srdce...

Literatúra

BRIŠKÁR, J. – RUSNÁK, J.: O kamuflovaní v textových a netextových prejavoch. In: VARIA III. Zost. M. Nábělková a P. Odaloš. Bratislava – B. Bystrica, Slovenská jazykovedná spoločnosť – Pedagogická fakulta Univerzity Mateja Bela 1994, s. 60–62.

DOHALSKÁ-ZICHOVÁ, M.: Dynamika verbálnej komunikácie. Praha, Universita Karlova 1990. International Encyclopedia of Communications. New York – Oxford, Oxford University Press 1989

Malá československá encyklopédia. 5. sv. Praha, Academia 1986.

MC LUHAN, M.: Jak rozumět médiím. Praha, Odeon 1991.

MILLER, J. G.: Information Input Overload. Mental Research Inst. of University of Michigan 1963. SERDULOVÁ, I.: Analýza reči diskotekárov. Diplomová práca. Prešov 1995.

Niektoré motívy a paralely paraliturgickej tvorby v karpatskej oblasti a slovanský literárny kontext

Peter Žeňuch

Kabinet slavistiky SAV, Bratislava

Karpatská oblasť (s príslušnými oblasťami Haličou, najzápadnejšou karpatskou Ukrajinou, Podolím, Volyňou a Marmarošom) je z literárno-historického i kultúrno-spoločenského hľadiska v procese literárneho vývinu osobitým článkom. Literárna tvorba karpatskej proveniencie v období humaniz-

mu, renesancie a baroka sa príznačne prejavila práve v svetskej i duchovnej rukopisnej i tlačenej bohohlasníckej¹ tvorbe. Práve duchovná, mimobohoslužobná, mimoliturgická literárna produkcia karpatskej proveniencie odzrkadľuje vzťahy medzi dvoma špecifickými kultúrno-spoločenskými, jazykovo-historickými a náboženskými centrami slovanského sveta – SLAVIA LATINA a SLAVIA ORTHODOXA. Tieto dve spoločenstvá vytvorili takú reliigióznu, kultúrnu a historickú oblasť, v ktorej sa prelínali vplyvy východnej a západnej kultúry a duchovnej spirituality, čo sa prejavilo vznikom brest-litovskej (1596) a užhorodskej (1646) únie.

Odzrazom uvádzaného procesu je piesňová produkcia karpatskej oblasti, ktorá sa formovala v závislosti od „historickej situácie“². Zároveň ju charakterizujeme ako duchovnú náboženskú tvorbu mimobohoslužobných piesní východného obradu. Mimoliturgická, mimobohoslužobná tvorba je z literárneho a historicko-literárneho hľadiska málo prebádaná, hoci v slovanskom priestore vytvára jedinečnú transformáciu motívov. Mystický svet východnej cirkvi a spiritualita západu v karpatskej oblasti na prelome 16.–17. storočia a do konca 19. storočia sa prelínajú a v konkrétnom historickom a literárnom priestore vystupujú vo vzájomných vzťahoch, v symbióze svetského a duchovného v piesňovej produkcii.

V duchovnej rukopisnej i tlačenej spevníckovej a bohohlasníckej tvorbe karpatskej oblasti na jednej strane kulminuje mystický, duchovný, liturgický a mimoliturgický proces na pozadí Biblie, žalmov, apokryfov, legiend i bohoslužobných textov, na druhej strane dôležitú úlohu zohráva historická a spoločenská situácia s konkrétnymi dejinnými udalosťami. Mimobohoslužobná, paraliturgická pieseň karpatského regiónu založená na prelínaní duchovných, náboženských, sociálnych a historických motívov nevznikla ako svetská,

¹ Bohohlasnícková tvorba zahŕňa takú literárnu piesňovú produkciu karpatskej oblasti, ku ktorej zaraďujeme náboženskú, paraliturgickú spevnú literárnu tvorbu zapísanú v Bohohlasníku. Prvýkrát (tlačou vyšiel v Počajeve zásluhou bazilánov v roku 1791. Bohohlasník ako zbierka duchovných, paraliturgických piesní je rozdelený na štyri časti: Prvá časť obsahuje piesne na sviatky Pána, venované strastiam Krista, niektorým nedeliam a ikonám Ježiša Krista. Druhá časť je venovaná piesňam na sviatky Bohorodičky a jej záračným ikonám. Tretia časť obsahuje piesne k svätým počas celého cirkevného roka a záverečnú, štvrtú časť zborníka tvoria kajúčne, modlitebné a prosebné piesne pri rozličných potrebách a príležitostiach (bližšie pozri Vozňak, 1914, s. 367–368).

² „Historická situácia zahŕňa okolnosti a súvislosti rôznych faktov a javov, ktoré vyúsťujú do kategórie záväzného modelu ich výkladu a následného konania. Exponovanie a jednostranný výklad istého momentu literárnej tvorby v konkrétnom historickom priestore vytvára príznačnú, krajnú interpretáciu bez zachovania podmienok existencie spoluzúčastnených faktorov. Dôležitou zložkou literárneho diela, ktoré vzniká v istej historickej situácii, je jeho autonómnosť“ (Čepan, 1990, s. 151n).